

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE
"HISTORISCHE VERENIGING SOEST"

VAN ZOYS TOT SOEST / 25e jaargang nummer 4

Foto omslag: muziektent zoals vroeger geplaatst in het Rosarium
(thans parkeerplaats naast postkantoor).

Historische Vereniging Soest
Opgericht 8 mei 1980.

Bestuur:

Voorzitter : W.P. de Kam, Emmalaan 3 (035-5880048)
wim.de.kam@wolmail.nl
Secretaris : J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a (035-6018639)
johhilh@wanadoo.nl
Penningmeester : P.Kuijpers, van Weedestraat 84a (035-6013060)
pkuijpers@12move.nl
Overige leden : R.P. van Dorresteijn, Kolonieweg 6a (035-6030234)
r.v.dorresteijn@planet.nl
A.J. van den Dijssel, Irenelaan 7 (035-6027238)
R.H.M. van Hal, Spinet 47 (035-6020573)
rvanhal@wanadoo.nl
J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a (035-6018639)
johhilh@wanadoo.nl
Mevr. J.M. van de Poll, Reigerpad 54 (035-6017065)
jvdpoll@obsoest
W. Routers, Cimbaal 19 (035-6010169)
routers@wanadoo.nl
P. v.d. Weij, P.C. Hoofltaan 34 (035-6015779)
weijp@soest.nl

Redactiecommissie : J.E.J. Hilhorst
W.P. de Kam
W.C.J.M. Peters

Redactie-adres : Plasweg 57a, telefoon: 035 - 6018639
E-Mail: johhilh@wanadoo.nl

Homepage : www.soest.nl/hvs

Omslag : W. Routers

Grafische verzorging : Drukkerij Practicum BV, Torenstraat 22a, Soest

Alle rechten voorbehouden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

HET MONUMENT BIJ HET VERZETSPLEIN

Wim de Kam

Ook dit jaar zullen er bij de jaarlijkse herdenking op 4 mei jl. weer vele inwoners aanwezig zijn op het Verzetsplein waar het oorlogsmonument staat dat ontworpen is door de kunstenaar Albert Dresmé. Het heeft ruim 50 jaar geleden veel discussie gevergd alvorens het monument daar is opgericht.

In 1946 lanceerde de toenmalige burgemeester des Tombe, die zeer geliefd was bij de mensen uit het verzet, het idee om een monument op te richten met een bijzonder karakter. Het bijzondere karakter van het te stichten monument moest gestalte krijgen in de vorm van een groot gemeenschapsgebouw (cultureel centrum). Burgemeester baron Bentinck die in 1946 des Tombe opvolgde nam het stokje van het initiatief over. In 1947 werd aan de bekende architect Dudok te Hilversum een opdracht verstrekt voor de oprichting van een monumentaal gebouw op het terrein van het landgoed Braamhage. In de loop van 1948 rees er verzet tegen de plannen tot de bouw van een cultureel centrum als 'gedenkteken' ter nagedachtenis van de gevallenen. Men meende dat de aard van mogelijk in het centrum te houden feestelijkheden kwalijk zou stroken met het karakter van een gedenkteken voor gevallenen. Er werd daarom gepleit voor het oprichten van een gedenkteken in de gebruikelijke vorm.

Daarna ontstond een jarenlange strijd over de plaats van het monument, waarbij de gemeenteraad enkele malen van standpunt veranderde. Centraal in de discussie stond de vraag of de plek al dan niet voldoende opvallend zichtbaar zou zijn voor het publiek. Uiteindelijk heeft de gemeenteraad op 18 december 1953 besloten het monument te plaatsen in het park Braamhage. Hoewel ook dat besluit fel verzet ontlokte van de Vereniging van Oud Illegale Werkers is het wel uitgevoerd. Op 31 augustus 1954 is het monument met een sobere plechtigheid overgedragen aan het gemeentebestuur.

Het monument bestaat uit een muur opgetrokken uit Franse kalksteen, waartegen als hoofdfiguur het beeld van een vrouw is geplaatst en andere figuren in reliëf in vier vakken (twee links en twee rechts van het beeld van de vrouw) zijn aangebracht. In de voorstelling links boven staan drie vrouwenfiguren met een afwerend handgebaar tegen een figuur in clownspak die op z'n knieën zit en een masker voor zijn hoofd houdt.

Links onder dragen twee mannen een enorme druiventros weg en een vrouw een bos koren. Tevens is een schaap afgebeeld. In de voorstelling rechts boven is een man te zien die tussen twee enigszins vreemd uitgedoste politiemannen wordt weggevoerd terwijl twee vrouwen en een kind toekijken. Rechtsonder ligt het lichaam van een dode man onder een palmboom en staan 3 vrouwen met treurende gezichten. Onder aan het monument is de tekst geplaatst 1940 –1945.

De voorstellingen hebben blijkens het verzoekschrift aan de minister tot oprichting van het monument de volgende betekenis: “De hoofdfiguur is een vrouwenfiguur die alles betreurt wat er tijdens de bezetting is gebeurd. Het reliëf links onder symboliseert het weghalen van goederen. Links boven is het nationaal-socialisme en de afkeer daarvan symbolisch weergegeven: het rechterfiguurtje draagt een masker en drie vrouwen staan daar afwijzend tegenover. Het reliëf rechtsboven stelt het weghalen van de mannen voor waarbij de vrouwen angstig toezien. Het reliëf rechtsonder geeft het doodschieten van de mannen weer”. In een interview met de kunstenaar in 1996 vertelde hij dat hij tot zijn voorstellingen was gekomen door datgene wat hij in Amsterdam had meegemaakt en gezien tijdens de oorlogsjaren (het weghalen van de goederen, het wegvoeren van de joden, de hongerwinter). Volgens de kunstenaar stelt het figuurtje in clownspak met masker Göbbels voor. Ik vond dat altijd de clown van Hitler” zo zei hij.

Op de vormgeving van het monument is destijds kritisch gereageerd. Vele mensen begrepen de voorstellingen op het monument waarop aanvankelijk geen jaartallen stonden vermeld niet. Sommigen brachten de afbeeldingen in verband met het jaar 1812 toen Nederland bevrijd werd van de Franse overheersing. Met name de petten van de afgebeelde politiefunctionarissen zouden doen denken aan petten van de Franse militaire uit die tijd. Ook na de toevoeging van de inscriptie “1940-1945” bleven er vragen naar de betekenis van de voorstellingen op het monument. Vandaar dat hierboven de toelichting is opgenomen. Enkele jaren geleden is bij het monument (in de grond voor het monument) een gedenkteken geplaatst ter herinnering aan de slachtoffers van de gebeurtenissen in de oorlog en daarna in voormalig N.O.Indië.

BRIEVEN VAN JANTJE MULDER (1922-1925)

“ALLE DAGEN ZIEN WE HIER VLIEGMACHINES, EN ZO LAAG.....”

Joop Piekema

Bezoekers aan ons gemeentearchief komen niet alleen om stukken in te zien – ze komen soms ook documenten aanbieden. Onlangs kwamen we op die manier in het bezit van de brieven van Jantje Mulders (geboren 01-06-1907) gericht aan haar – evenoude - hartsvriendin Hendrika Harmina Bruna, roepnaam Hendriek. De brieven werden aangeleverd door een in Amsterdam wonende achternicht van Hendriek. In september 1922 vestigde het gezin Mulders, bestaande uit vader Marinus L. (geboren 13-11-1854), moeder Hendrikje Gommer (21-09-1866), zoon Hendrik (geboren 24-06-1897) en dochter Jantje Margaretha, komende vanuit Schoonebeek, zich in Soest – men betrok aan het adres Korte Bergstraat 6 het linkerdeel van een bescheiden dubbele woning. Twee andere kinderen zijn dan de deur al uit en verhuizen niet mee. Vader was van 1904 tot zijn pensionering op 15 september 1922 burgemeester en secretaris van de (toenmalige) gemeente Schoonebeek geweest - ongetwijfeld wilde hij in Soest van een rustige oude dag gaan genieten. Het gezin was gereformeerd – men kon zich daardoor in het overwegend katholieke Soest slechts in beperkte kring begeven.

Dit leidde tot isolement, en, zeker bij Jantje – als “nakomertje” - tot een allesverterende heimwee naar Schoonebeek – haar brieven zijn ervan doortrokken. Ze was eenzaam – geen wonder, ze moest de huishouding van haar bejaarde ouders bestieren, ze ging niet naar school, met vriendinnen vlotte het niet, en ze zag het niet erg zitten om met jongens om te gaan – dat laatste werd van huis uit bepaald niet aangemoedigd. Belangrijk voor Jantje Mulders is de correspondentie met haar hartsvriendin Hendriek Bruna, dochter van een boer, wonend nabij het Schoonebeekse gemeentehuis. Jantje kan opvallend goed schrijven – ze heeft een droge humor en beschikt over een rijke woordenschat. De correspondentie loopt jarenlang, van 1922 tot 1933 – aan ons is het Soester tijdvak, eindigend oktober 1925, ter beschikking gesteld. Dan verhuist Jantje met haar vader, moeder en broer naar Apeldoorn, P.Joubertstraat 5. Daar blijft ze de rest van haar leven wonen. Een beroep lijkt ze niet te hebben uitgeoefend. Broer Hendrik gaat in 1927 uit huis, vader sterft in 1930, moeder in 1952 op 86 jarige leeftijd. Tenslotte overlijdt Jantje op 9 september 1960 te Apeldoorn, nog maar 53 jaar oud, waarschijnlijk na lange eenzame jaren. Vier jaar eerder was Hendriek aan kanker overleden, 49 jaar oud, - ook zij was ongehuwd gebleven.

Recente foto van de in 1910 gebouwde dubbele woning Korte Bergstraat 6 (links) en 4 (rechts). In het linker deel woonde de familie Mulders.

Vanuit Jantje Mulders' brieven zijn alleen de Soester belevenissen weergegeven. Ter verduidelijking zijn soms door samensteller tussen haakjes enkele aanvullingen geplaatst. Een enkele maal is een (voor)naam vermeld zonder nadere duiding - dit om verwrongen zinnen te voorkomen.

11-10-1922: “Aan de ansicht die ik voor enkele dagen gestuurd heb, heb je gezien dat we hier goed aangeland zijn. De eerste dagen hadden we het erg druk, maar nu alles op zijn plaats staat heb ik de tijd om even een brief te schrijven. 't Is hier prachtig! Wij gaan nou alle dagen bij mooi weer even wandelen; wij moeten echter niet te ver gaan, want dan kunnen we het niet weer vinden. De kerk (Julianakerk) kunnen we nergens vinden, en hij moet toch in de buurt staan. Ook hoort men alle dagen gebrom van vliegmachines en zoo laag; men kan de menschen er in zien zitten (...) De menschen gaan je zoo voorbij en zeggen geen boe of ba (...) Alles komt hier aan de deur; men moet de halve tijd naar de bel loopen, één voor vleesch een ander voor iets anders. (...) We wonen nog wel 20 minuten van (het) station. Op de hoofdstraat is het erg druk, waar wij wonen niet zo erg. (...) Met het fietsen is het hier zoo mooi op en neer. Wij wonen op een berg, en als je er af gaat vlieg je en moet dan voorzichtig zijn, en om er dan weer tegen op te komen. (...)”.

25-10-1922: “(...) Wij zijn hier nou een beetje ingeburgerd. (...) Alle dagen zien we hier vliegmachines en zoo laag, we kijken er heelemaal niet meer na. 't Is me te koud om er even een ritje mee te maken. Een tijdje geleden zijn we (...) naar Soesterberg geweest, en daar het vliegekamp gezien. Er waren wel een veertig vliegmachines”.

06-11-1922: “(...) Ik ben vandaag, Maandag om 3 uur, naar de Catechisatie geweest (...). Achter in de kerk is het grooter als op Schoonebeek. Er waren 15 meisjes. De dominee speelt eerst op een klein orgeltje van registers een psalm. Daarna bidt hij. Dan moeten ze net als bij ons de les beantwoorden. Ze leeren hier geen Catechismus naar Gewijde Geschiedenis. Ik moet dat natuurlijk ook leeren. Het is niet moeilijk (...)”.

Nov. 1922: “(...) Dien de Zoete, zoo heet hier mijn vriendin. Zondag ben ik naar haar toe geweest, ze woont dicht bij (het) paleis. Haar vader is tuinman bij Koningin Emma en zodoende mochten we gratis in de prachtige tuin alles bekijken. Anders mag dat niet en moet je een kaart hebben. (...)”.

04-12-1922: “(...) De goede Sint is hier al geweest. Woensdag en Zaterdag is hier de intocht van Sint Nicolaas geschied. Hij kwam met de trein van Utrecht aan en toen in een auto en later in een prachtig rijtuig door het dorp gereden. Nu

houdt hij zitting in (textiel)magazijn “De Vlijt” een week lang. Wat wordt er hier een hopsa van gemaakt.(...)”.

07-01-1923: “(...) Hier in ’t paleis hebben wij met de Kerstdagen een kijkje genomen. Alles is prachtig mooi. Marmer, zij en oudheid kan men in alle kamers vinden. Hele paleis hebben we niet gezien dat mocht niet, maar toch wel 15 kamers. Het kost een kwartje. (...)”.

29-01-1923: “(...) ‘k Ga de eerste Woensdag in Februari naar handwerkles. Niet naar Baarn. We hebben hier een juffrouw die het ook kan en nu ga ik liever hier als naar Baarn. Ik moet er wel mee beginnen anders komt het er later niet van (...) Anders gaat het hier zijn gewonen gang. Alle morgens naar de bel lopen om de bakker en de slager te verlossen van zijn vrachtje. Eerst was het een leuk werkje maar thans gaat de aardigheid er een beetje af. (...) Op het oogenblik ga ik ook met een ander meisje. Haar naam is Eef Endendijk (dochter van schoenwinkelier P.A. Endendijk aan de Burg. Grothestraat – jarenlang raadslid AR en ook wethouder) (...). Als ik bij eene blijf word je niet zooveel gewaar als bij twee. (...)”.

12-02-1923: “(...) Nu ik sinds Woensdag naar handwerkles ga, moet ik thuis alles afmaken. De Juffrouw geeft me nog al veel op om dat in een week af te maken. Deze keer moet ik een naailapje*, een stoplap*, een maaslap* en een sloopje* af hebben, als het kan. Nogal veel hé? Men moet het ook zoo fijn en precies doen. Ik kan er ’s avonds niet aan werken, want dan zie ik het niet goed. (...). Woensdagavond is hier een feestje van de Knapenvereniging. Voordrachten, zang en wat niet al, zal door de jongens gedaan worden. Of ik er naar toe ga, weet ik nog niet. Als het in de kerk was, dan wel, daar we er dan dicht bij zijn, maar nu is het in de Chr. ULO (...). Zaterdagavond liepen we de R.K. (Petrus- en Paulus) kerk voorbij, we zagen toen licht en door nieuwsgierigheid gedreven gingen we binnen. De kerk was stopvol en op de kansel stond een pater te preeken. Toen hij “amen” had gezegd, gingen er 6 vrome mannen de mis houden terwijl het orgel en de koorknappen vierstemmig zongen. We bleven toen zoo lang tot het gebeurd was. Daarna gingen Pa en ik naar huis. Ik vond het wel leuk en doordat we niet knielden konden de menschen al gauw zien dat we er niet hoorden. Er zal weer een nieuwe kerk dicht bij ons gebouwd worden (de Mariakerk werd in 1925 gebouwd). Met 2 of 3 maanden zal de Koningin-Moeder ook hier weer een kijkje komen nemen. Ze is hier in 2 jaar niet geweest. Om het paleis tegen dien tijd schoon en prachtig te hebben zijn de vrouwen en mannen druk bezig. In het land, de tuin om het paleis zijn 6 herten in. Als je ze graag zien wilt dan zijn ze er niet en als je er ’s avonds langs komt kan je ze hooren hinniken.(...)”.

Maart 1923: “Het begint hier al groener te worden. Alle menschen zijn al druk met de tuin bezig om er wat in te zaaien. (...) Wij wonen dicht bij menschen die pension houden (pension A.v.d.Bremer, K. Bergstraat 7 - in de jaren '60 pension A.J.Naron) Ook daar komen met Maart, dus in deze maand, al weer nieuwe gasten. Iedere dag ziet men hier vreemdelingen die uitzien naar een villa. Vele huizen staan hier te koop. Doch van alle oorden komen ze hier kijken om dan een huis te koopen. 's Zomers is het hier zoo druk dan lijkt de hoofdstraat op de Kalverstraat in Amsterdam. Ook nu al kan men er iets van merken. Vooral Zondags en als het mooi weer is. Auto's en stoomfietsen vliegen je voorbij. Men moet wel goed uit de oogen kijken. Alles gaat naar de hoofdweg en ook op de Lazarusberg die dicht bij ons is. Als wij in de achterkamer zitten kunnen we op de Lazarusberg kijken waar velen op gaan zitten. 2° Paaschdag zal ook daar het Leger des Heils staan zingen (...).”

28-03-1923: (...) “De laatste dagen is het hier prachtig weer. De menschen zitten al buiten op het terras of ook wel in de serre die hier overal te vinden is. (...) Dicht bij ons woont een freule (mogelijk Jhr. R.H.J.G. Six tot Oterleek, gehuwd met Catharina Kuijper, Hellingweg 6, dan wel Jhr. G.C.J. Smissaert, gehuwd met Toba Ludgartje van Dijk, Julianastraat 6 B) die heeft een dienstmeid die vrijt met een vliegenier. Soms vliegt hij met de vliegmaschine zoo laag boven het huis van de freule en dan wuift hij, dat alles kan men duidelijk zien, als ik het zie wuif ik ook en moet tegelijk lachen. (...) Ds. (J.) Hoek zijn moeder is ook overleden zoodat we Maandag geen Catechisatie gehad hebben. (...) Er komt met de verjaardag van de Koningin hier 4 dagen feest, leuk hé. Je hebt het misschien al in de Standaard gelezen, postduiven worden opgelaten, hondenwedloop, vuurwerk en wat niet al (...).”

Juli 1923: “(...) Hier is een jongen verdronken die wilde zwemmen met dat warme weer. Is een neef van Eef Endendijk. De ULO kinderen en jongens van de (knapen) vereeniging gingen allemaal achter de lijkkoets. De Dominee heeft nog gesproken, daarna de hoofdonderwijzer van School en toen de voorzitter van de Jongensvereeniging. Er waren veel menschen.(...) Vooral voor de Moeder was het een aandoenlijk oogenblik. Ze was op reis naar Utrecht en toen ze thuis kwam werd haar plotseling meegedeeld dat haar zoon verdronken was. Ze ijlt naar de Eem, men kon haar niet tegenhouden. Tot bij de Eem heeft men haar vastgehouden en toen is er een auto gekomen en haar en haar kind opgehaald. Eerst heeft men lang gedregd het kind weer te krijgen. Hij heeft 5 kwartier in het water gelegen, dus het was tevergeefs de levensgeesten weer op te wekken (...).”

Ongedateerd, waarschijnlijk okt. 1923: “(...) De winter is al weer op komst. De kachel staat er nog niet, wij doen het nog met een petroleumstel, en hier kunnen we de kamer wel warm mee krijgen. De winterhoeden zijn allemaal al op de hoofden. (...) Op het oogenblik wordt er veel bontmutsjes gedragen (...)”.

22-11-1923: “(...) Gisteravond ben ik naar de lichtbeelden geweest in de ULO School. ’t Is voor kinderen en er wordt bijbelsche platen op doek gebracht (en) door mijnheer Uiterwijk (waarschijnlijk C. Uiterwijk, reiziger, Wald. Pyrmontlaan 1) er ook bij verteld. ’t Is wel aardig, erg rumoerig door die kinderen. Twee heeren moeten er een beetje opzicht houden anders kan men mijnheer niet verstaan. Vrijdagavond is er feest van de Jongelingsvereniging (met) aan het eind tableau (...)” (In gereformeerde kring was toneel taboe in die dagen!)

13-12-1923: “(...) Altijd ben ik druk met m’n handwerken daar het examen in Juli of Augustus is. ‘k Zag me liever geslaagd dan gezakt. Gisteravond, Woensdag, zijn we met z’n allen naar een Winklerlezing geweest, dat is al de tweede, er komen nog twee. De eerste was wel aardig door Callenbach over Guido Gezelle; gisteravond van Dr. Geelkerken “Het ontstaan van den Bijbel”. Heb er niet veel van begrepen – het ging boven mijn petje vandaar dat ik er niet veel meer van weet (...) Eef en ik vielen er haast bij in slaap. Samen hebben we (het) een beetje gezellig gemaakt. Het duurt zoo ongeveer 2 uur (...)

08-01-1924: “ (...) ’t Is hier erg koud. De sneeuw is bijna verdwenen (...). Er wordt al weer druk schaatsen gereden. Achter (het) paleis is een prachtige vijver. Daar mag alleen het personeel rijden en die door de conciërge verzocht worden. Mijn broer (Hendrik) is ook verzocht en is al druk aan het rijden (...) ook de ijsbaan is in volle actie. (...) 1^e Kerstdag ben ik bij mijnheer (A.) van der Wal (K. Bergstraat 5, van beroep gezagvoerder) verzocht om bij de kerstboom tegenwoordig te zijn. Er was nog een cadeautje voor me bij. ’k Had er niet op gerekend en viel erg mee dus. Het was een mooi schortje. Er was nog meer bezoek. Ook werd er gezongen. Buigingen ontbraken niet. Ook vreemde woorden was er aan de orde van den dag. ’t Is wel mooi als men een beetje met de manieren op de hoogte gebracht wordt. Als je eens bij een deftige familie komt en men zit dan met de mond vol tanden, dat is ook een strop. Het was dan ook heel aardig ingericht. Prachtige kerstboom en heel wat hing er aan. Oude dames die er ook waren werden niet vergeten. Een kreeg een scheurkalender, meer weet ik ook niet daar ik mijn gedachten had bij het schortje. Zoo’n uurtje wil ik wel weer bijwonen. ’t Is de moeite waard(...)”

Jan 1924: “(...) Gistermorgen hebben we een collecte gehouden voor Bijbelverspreiding. Je moest huis in huis aan. Als je eens bij Roomsche of ongelovigen kwamen kon je wat hooren hoor! “Dat ding, nee hoor daar moet ik niks van hebben” en nog meer te veel om op te noemen. We liepen twee bij twee, alles bij elkaar geteld is er 106 gulden opgehaald. ’t Is door het geheele land. Moesten jullie ook soms er voor loopen? (...) Ook heeren waren er bij. Mijn broer (Hendrik) moest met een dame loopen, het kwam anders niet uit en niemand anders van de heeren wilde. Hij had 20 gulden in het busje en was ver boven de anderen, ik had f 6,72 – niet zoveel, maar voor dat kleine wijkje gaat het nogal (...)”.

De Wilhelminakerk aan de Julianalaan is gebouwd in 1909. Hier zien we de voorzijde in de oorspronkelijke situatie. In 1924 wordt de kerk drastisch verbouwd.

21-02-1924: “(...) De (Wilhelmina) kerk zijn ze mee bezig om hem wat grooter te maken. Ieder keer komen er meer nieuwe mensen en zodoende werd de kerk te klein, ze maken er galderijen (bedoeld wordt gaanderijen) in van achter (...)”

ongedateerd, waarschijnlijk maart 1924: “(...) De nieuwe huizen rijzen hier als paddestoelen uit de grond. (...). Ik ben ook in het gezelschap der Evangelisatie (Evangelisatie-Commissie uitgaande van de Gereformeerde kerk, voorzitter Ds. J.Hoek; mevrouw N. van Vleuten-Jochem, penningmeesteresse) gekomen. Onder de Duitse meisjes wordt Zondagavonds een beetje geëvangeliiseerd. Mijnheer en Mevrouw van Vleuten lezen uit de Bijbel, ook wordt er gezongen. Niemand kon op het orgel spelen, en nu hebben ze dat mij opgedragen. Eef (Endendijk) gaat ook mee. 't Is heel gezellig. Een kopje thee en een koekje krijg je ook nog. Een Duitsch liederboek is er en dan zingen zullie mee. Ze vinden dat mooi. Hoewel ze niet prachtig zingen kunnen, maar dat geeft niet. Met april krijg ik vacantie van handwerkles. We zijn klaar voor het examen en daar het in Juli is, krijgen we twee maanden vacantie (...).

April 1924: “(...) 'k Kan van 't zomer niet voor het (naai)examen. 'k Ben nog te jong. Nu heb ik mooi tijd om voor me zelf het goed in orde te maken (...)”.

14-04-1924: “(...) Ik geef op het oogenblik les in handwerken aan een Hongaarsch meisje bij onze bureu. Mevrouw wilde haar graag op de Naai- en Breischool (aan de Burg. Grothestraat) hebben, maar daar ze nog geen goed Hollandsch kan, vroeg ze of ik met haar beginnen wilde, dan verveelde zij zich ook niet zoo erg (...) Ze is 13 jaar. (...) Pa kan slecht meer loopen, het been begint hem dan pijn te doen, thuis verveelt het wel eens, als dan het weer opknapt gaat hij op de fiets. Wat hem niet moeilijk valt en veel plezier in heeft. De zomerhoeden zijn allemaal haast op. Heb jij haar ook al op. 'k Heb nieuwe bruine schoenen gekregen, bij (schoenenzaak) Endendijk gekocht. (...).

Mei 1924: (...) Den 24 Juni is het processie in Laren, dat moet mooi zijn, daar wilden we dan eerst nog graag naar toe. (...) Het wordt ook wel bedevaart genoemd geloof ik. (...) We verlangen soms wel een beetje naar mijn dierbaar plekje grond, waar eens mijn wieg op stond. (...) Mej. Drost wil in Soestdijk in pension, wou in de (Gerharda Sebilla)Verhoeven Stichting, (Rusthuis voor Dames, Hellingweg 1-5, het latere Van Arkel Instituut). Ze moest boschlucht genieten. (...) Jij hebt een goede verjaardag gehad hoor! 'k Hoop ook voor mij. Je hebt zoo raar gevoel als je jarig bent, heb jij daar geen last van? Men krijgt een zegenwensch er bij en dat is het juist wat je dan iets weemoedig maakt. En nu is het ook juist zondag. Ik moet er mij altijd tegen verzetten. (...)”.

15-06-1924: “(...) Ik hoorde (...) dat de zuster van Aleida bevallen moest van die soldaat die er in (de) kost is. Zoiets is toch verschrikkelijk hoor! En het was nog wel een protestant, zei mijnheer Pieper. Ze zal zich dan nu ook wel schamen. Van Aleida heb ik nog niet weer bericht gehad (...).

Aug. 1924: “(...) Verleden Zaterdag is hier feest geweest. Koninklijke familie is er nog even geweest. Het volk was toen heelemaal op hol. De auto moest achteruit om terug te keeren en omdraaien kon niet om het volk. In het bosch ging de auto niet zoo hard. Het volk heeft de auto nog geduwd. Een meisje heeft Koningin-Moeder een bouquet aangeboden (...).

10-10-1924: “(...) Met October ben ik ook op de kniplies gekomen, 't Is Vrijdagsavonds van 7 tot 9 uur. Deze cursus loopt tot Februari. (...) Het gaat wel leuk, en om later zelf beter japonnen te maken is het mooier. We zijn met z'n zevenen. 's Avonds met de heele club naar huis (...).

18-11-1924: “(...) We hebben uitvoering van zang gehad. De kerk was tamelijk bezet (...). 'k Geloof dat het goed geslaagd is. (...) Op de uitvoering waren ze haast allemaal in 't fluweel. Als ik een nieuwe jurk maak, nam ik geen fluweel, 't is nu zoo algemeen, ook geruit is (er) veel. Effen stof neem ik, we kunnen nu zelf een jurk maken uit de modeplaat. Een Zaterdag (...) zijn we samen naar Utrecht geweest inkopen doen. 'k Heb een bruin geruite mantel, doch geen sjaalkraag wat een beetje stijf stond op geruit. Een vilten hoedje, ook een bruine (gekocht). Zondags heb ik het haar er onder (...). 'k Heb me ook 2 borstrokken gebreid, (...) nu het zoo koud is kan men wel dikker goed aanhebben. (...) We hebben vanavond preek. Dankdag. (...) Pa die voerspelt sneeuw. Ik vind sneeuw zoo erg, en dan die sneeuwballen. (...).”

31-03-1925: “(...) Volgende week (zijn we) van plan om met de schoonmaak te beginnen (...). In de woonkamer moet het plafond gewit worden zoodat dit een vuil werkje wordt. We wachten echter hiermee totdat de kachel weg is, anders bestuift het toch weer. Zoolang als de dagen nog zoo frisch blijven is er geen sprake van dat we onder beginnen. Daarom beginnen we eerst boven. Ik vind het geen prettig werk, maar enfin. (...) De kniplessen zijn nu ook achter de rug. Nu ben ik bezig met de nuttige handwerken. Ik wensch van 't zomer examen te doen. Er wordt nu geen diploma gegeven maar een aanteekening. Ik hoop maar dat het goed afloopt. (...).

07-06-1925: “(...) Hemelvaart zijn we allen naar Bilthoven geweest naar de landdag. (...) Eerst hebben we Colijn heelemaal gevolgd. Toen Colijn gesproken had, zijn we eens om de menigte geloopt (...).

Over Den Dolder gefietst, in Soesterberg hebben we in een lunchroom (Stipdonk, hoek Kampweg-Rademakerstraat) gezeten en om zeven uur waren we thuis. (...).

Aug. 1925: “(...) Ik zal je vertellen van het (naai) examen. Je moest weten dat ik er voor geweest ben. 's Morgens moest ik om negen uur er zijn in Amsterdam. (...) Je hebt zeker de krant gevolgd en mijn naam niet gezien. Ik ben er niet doorgelopen. Voor enkele vakken had ik onvoldoende en daarbij (ging het er) nogal streng (aan toe). De andere dames waren allemaal haast voor de tweede keer er voor. Het spijt me wel, ook de Inspecteur speet het maar hij zei: ik was nog jong en moest er het volgende jaar weer voor gaan. Ik ga dan niet in Amsterdam want je treft er dezelfde dames weer, en van die heb ik genoeg. Ik had het zelf niet gedacht, en de juffrouw meende ook vast dat ik zou slagen, maar er zijn op het oogenblik zoo veel, dat ze laten ze ook wel eens zakken. Ik vond het vervelend, toch heb ik geen traan laten vallen, zooals die drie andere dames die voor de tweede keer zakten.(...). En dan het grote nieuws van heden nog. We gaan weer van Soestdijk. We gaan nu naar Apeldoorn toe. Wanneer het wordt, is nog niet bepaald, met een maand denklijk. We vinden het hier wel aardig nog, maar je weet dat we op een berg wonen en dan is het voor Pa en ook voor Moe zoo vermoeiend wanneer ze daar weer tegen op moeten. En daarbij, we krijgen nu een alleenstaand huis, wat mooier is. Ook is het in Apeldoorn nog mooier als hier. (...) Nu krijgen we kamer aan suite. En boven 4 slaapkamers. Ook wat ruimer. (...) Het zal eerst nog wel niet meevallen geheel vreemd. We weten nu wat het is als je op een vreemde plaats komt. Maar dat gaat ook wel weer hoor! Daarom niet getreurd. Ook is 't dichter bij Zwolle en dan ook naar Coevorden. (...)”.

- Naailapje, stoplapje, maaslapje en sloopjes zijn oefenlapjes om te leren naaien en borduren. Het eerste werkstuk was vaak een kindersloopje, waarop met de hand diverse technieken werden geoefend met allerlei soorten naalden. Op een stoplapje leerden de cursisten gaten dicht maken en verstellen (repareren). Op een maaslapje moest, met dezelfde steken als het breiwerk, versierwerk worden aangebracht (doorheen gewerkt).

BRONNEN:

- BRIEVEN JANTJE MULDER'S AAN HENDRIEK BRUNA, 1921-1925 (GEMEENTEARCHIEF SOEST);
- ADRESBOEK 1924 (GEMEENTEARCHIEF SOEST);
- BEVOLKINGSREGISTERS GA SOEST, GA APeldoorn, GA EMMEN;
- MEDEDELINGEN ANNA-GERDIEN BRUNA, AMSTERDAM.

DIRK HORNSVELD, SCHILDER EN FOTOGRAAF, MAAR VOORAL SIERTEKENAAR

Gerard Brouwer

Van 15 februari tot en met 6 april 2003 organiseerden de kinderen van Dirk Hornsveld in het museum Oud-Soest een overzicht van het werk van hun vader. Hoofdzakelijk afkomstig uit het goed geconserveerde en rijke familiearchief waren te zien tekeningen, schilderijen, hout- en linoleumsneden, foto's, persoonlijke voorwerpen als zijn viool en schilderkwasten, enkele gebrandschilderde werkjes, ex-librissen en wat op mij de meeste indruk maakte: buitengewoon fraai gekalligrafeerde letters, spreuken, bijbelteksten en oorkonden.

Hechte familieband

Dirk Hornsveld werd op 12 oktober 1892 in Baarn geboren als oudste zoon in het gezin van Hendrik Hornsveld en Hendrika van der Woord. Hendrik Hornsveld en zijn vrouw hadden al een dochter, na Dirk kregen zij nog vier kinderen. Hendrik Hornsveld was een internationaal gelauwerde bloemist, orchideeën- en dahliakweker. Voor zijn dahlia's kreeg hij een groot aantal prijzen en vakonderscheidingen als medailles en bekertjes en in 1947 werd hij benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. 'Burbankia', de dahliakwekerij aan de Faas Eliaslaan in Baarn, was een begrip, lokaal, landelijk en internationaal.

Alle kinderen van Hendrik en Hendrika hadden een aantal eigenschappen gemeen. Ze waren vrolijk, opgewekt, sociaal voelend en kenden een grote saamhorigheid en aanhankelijkheid jegens hun ouders en elkaar. Er was een hechte familieband in deze kunstzinnige familie.

Ook nu nog is de band in de familie sterk: verscheidene keren per jaar verschijnt een familie-krant, die door de kinderen van Dirk Hornsveld wordt gevuld. In 2002 werd een extra dik exemplaar van deze krant speciaal aan Dirk ('Opa Hornsveld') gewijd, getiteld 'Altiora-Peto, waarin familieleden hun herinneringen aan hem neerschreven. De auteurs in deze speciale uitgave – in het bijzonder de kinderen van Dirk Hornsveld – noteerden, zonder uitzondering, hun bijzondere, liefdevolle herinneringen aan hun vader.

ALBUMS.

D. HORNSVELD.
„BURBANKIA“ -- BAARN
-- CALLIGRAFIE --
LEERAAR SCHOONSCHRIJVEN N.O.

OORKONDE

OORKONDEN - JUBILEUMALBUMS
VOOR ALLE GELEGENHEDEN
TITEL- en OPDRACHTBLADEN

CALLIGRAFISCHE REPRODUCTIES VAN
.. FAMILIEWAPENS EN ..
OUD-HOLL. MINIATUREN.

PENTEEKENINGEN

NATUURGETROUWE
FOTO-LICHTSCHILDERINGEN
OP GLAS MET KWITLAZURVERVEN.

D. HORNSVELD
DECORATIE-, RECLAME-
EN HUISSCHILDER
BEHANGER
SOEST

‘Reeds in de ‘jonge jaren’ werd er thuis [bij Hendrik Hornsveld] veel gemusiceerd, gezongen bij het oude harmonium (de ‘psalmpomp’) en voorgedragen. Artistieke gaven, in verschillende hoedanigheden, vertoonden zich bij alle zes kinderen al van jongs af. Allemaal wisten zij zich op het harmonium goed te roeren. Marie, Mien en Klaas hadden goede zangstemmen. De beide zusters waren lid van de zangvereniging. Dirk wist voortreffelijk de viool en de citer te bespelen. En al deze kwaliteiten manifesteerden zich vooral op verjaardagen en partijtjes, maar ook tijdens kerkelijke- en verenigingsactiviteiten. (...) Al op jonge leeftijd blijkt Dirk schrijf- en tekentalent te bezitten. Zijn briefjes naar familie en vrienden waren bijna grafische hoogstandjes. Al spoedig ontwikkelde hij dit talent tot professioneel niveau. Bewijzen van zijn kunnen werden gevonden in zijn eigen trouwkaart, nieuwjaarswensen, in talloze affiches, oorkonden, teksten etc. Het hanteren van potlood, pen en penseel (en de brandstift) ging hem kundig af. Binnen zijn familie hangen nog vele schilderijen van zijn hand aan de wand.’¹

Kalligraferen en verluchten

Dirk Hornsveld werd vernoemd naar zijn grootvader van moeders kant, Dirk van der Woord.

Hij was een vrolijk en levenslustig man. Net als zijn vader bezat hij een ernstig en diep begrip voor de geestelijke waarden van het leven. Zijn geloof was onwrikbaar. Zijn bijbelvastheid groot. Dirk Hornsveld was o.a. jarenlang voorzitter van de gereformeerde jongelingenvereniging in Baarn. Zo tekende hij in 1928 de oorkonde ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum van deze vereniging.

In een van de vroegste reclames die hij voor zichzelf maakte en verspreidde (hij woonde toen nog bij zijn ouders in ‘Burbankia’ in Baarn) schreef hij: ‘oorkonden-jubileumalbums voor alle gelegenheden ~ titel en opdrachtbladen ~ calligraphische reproducties van familiewapens en oud-Holl. miniaturen ~ penteekeningen ~ natuurgetrouwe foto-lichtschilderingen op glas met eiwitlazuurverven.’

Als oudste zoon was Dirk Hornsveld voorbestemd zijn vader op te volgen in de kwekerij. Hij volgde opleidingen op tuinbouwgebied en behaalde alle benodigde diploma’s. Maar in plaats van kweken tekende hij liever in de kassen de bloemen, zodat het kwekersvak overging op zijn jongere broers Henk en Klaas.

Van achter de Paal.

Renkum, augustus 2002

Lieve familie,

Mijn Vader zou in oktober 2002 dan 110 jaar oud geworden zijn. Maar ik denk dat niemand dat aantrekkelijk vindt om zó oud te worden. Het komt dan ook heel zelden voor. Vader overleed in 1971 op negen en zeventig jarige leeftijd. Dat vonden wij destijds toch een respectabele leeftijd.

Zonder mijn Moeder te kort te willen doen, was ik altijd een echt Vaders-kind. In 1924 werd Vader dan voor het eerst Vader van z'n eersteling en dat was ik!

Vader en Moeder begonnen hun huwelijk in Soestdijk in een leuk vierkant huisje met veel glas en Vader zette daar heel toepasselijk op de dakrand "t Vierkant Geluk".

Dirk bezocht rond 1915 de grafische school in Utrecht en leerde daar siertekenen. Op de tentoonstelling in het museum Oud-Soest waren de – tijdens zijn opleiding getekende – sierletters te zien, met de beoordeling erbij geschreven. Zonder uitzondering gaf zijn leraar hoge cijfers en noteerde: ‘Prachtig, zeer goed, keurig.’

Interessant is te zien hoeveel tijd Dirk Hornsveld voor het maken van de sierletters, in renaissance- en monnikenschrift, nodig had. Na deze studie kon hij zich leraar schoonschrijven M.O. noemen en lesgeven, wat hij later ook zou doen.

Op 9 mei 1923 trouwde hij met Anna Maria Klaassen, een Amsterdamse verpleegster. De huwelijksbevestiging vond plaats in de gereformeerde kerk in Baarn. Zij gingen wonen in Soest, in een vierkant huisje dat zij “ ’t Vierkant geluk” (Nieuweweg 77) noemden. Samen kregen zij negen dochters en een zoon. Later verhuisde het gezin naar de Kolonieweg 1c in Soest.

Een bijzondere eigenschap van Dirk Hornsveld was door het leven te gaan zoals het hem goed voorkwam. Wat ‘men’ bijvoorbeeld opmerkte over zijn uiterlijke verschijning, het raakte hem niet. Met de opvoeding van de kinderen bemoeide hij zich niet veel; liever zat hij in zijn atelier om te tekenen en te schilderen. Wel ging hij vaak op zondag [het waren de jaren dertig] met de kinderen wandelen.

‘Vader achter de kinderwagen met de jongste spruit erin, eentje bovenop de kinderwagen en een stuk of drie of vier ernaast (...) Natuurlijk werden er in die tijd opmerkingen gemaakt, een man achter een kinderwagen en vervolgens werd er geteld ... één, twee, drie, vier, etc. De volgende zondag had vader een bord voorop de kinderwagen met ‘Nog vier thuis.’²

De veelzijdigheid van Dirk Hornsveld uitte zich ook in zijn hobbies. Zoals het schrijven van korte verhalen, het maken van gedichten, het bespelen van o.a. piano, cello en viool. Daarnaast was hij een groot liefhebber van klassieke muziek. En dan de fotografie, welke familie heeft zoveel foto’s uit de twintiger jaren als onze familie, schreef een van zijn dochters. Ontelbare keren fotografeerde hij zijn vrouw en zijn kinderen. Ook de dahlia’s waarmee zijn vader prijzen behaalde werden door hem op de glazen plaat vastgelegd. Elke zondag, na de kerkdienst, werd een van de fototoestellen door hem gebruikt, het grote harmonica-toestel op de driepoot met de platen en het zwart fluwelen doek.

Een oorkonde voor prinses Beatrix

‘Veel geld was er niet, wie had dat wel in de crisistijd van voor de oorlog en dan een groeiend gezin? Maar vader had altijd wel iets bijzonders, zo kocht of kreeg hij een keer een oude Buick en die zette hij zonder wielen in de tuin en dat was dan ons speelhuisje. Geld voor een kerstboom was er ook niet in de jaren dertig, maar van wat oude triplex platen maakte vader een kerkje, beplakte de ramen met rood papier, maakte er een lichtje in en een speakertje die hij aansloot op een oude grammofoon. Wij mochten het bekleden met watten (sneeuw) en dan klonk het ‘Stille Nacht’ uit het kerkje. (...) Zo zat ik in de zesde klas, toen prinses Beatrix geboren werd en vader een oorkonde moest maken, die gedrukt werd en op alle scholen in Baarn en Soest werd uitgereikt.’³

Na in de eerste jaren van zijn huwelijk de kost te hebben verdiend als huisschilder werd Dirk Hornsveld een veelgevraagd reclame- portret- en landschapsschilder, later vooral siertekenaar. Zowel het schilderen van portretten als het vastleggen van landschappen ging hem gemak-kelijk af, toch ging zijn voorkeur uit naar het laatste. Hij schilderde veel in en om Soest, veelal naar de natuur, maar als er vraag naar was (hij leverde ook op bestelling) konden het ook andere onderwerpen zijn. Hij werkte met olieverf, waterverf, pastel en inkt, in zijn zelfgebouwde atelier in de tuin en op zijn boot in de Eem. In de Soester duinen, aan de kleine Melm en bij het Soester natuurbad, waar hij – alleen of met zijn gezin – een vaste bezoeker was. Dirk Hornsveld had meerdere boten, een kleine kano, een zeilbootje en ook een boot met kajuit: zijn ‘boot-atelier’. ’s Zomers kon hij in dit drijvend atelier – in alle rust – schilderen en werken aan zijn kalligrafieën.

In 1933 tekende hij voor een scheidend lid van de Baarnse commissie van school- en werktuinen, Willemina Cornelia Vliegthart, een oorkonde verlucht met o.m. de namen van de leden van deze commissie. Het was een van de fraaiste exemplaren die op de tentoonstelling in Soest was te zien. De oorkonde is met name zo bijzonder, omdat daarop vele hoofdletters in sierschrift zijn getekend, niet slechts aan het begin van de zin, maar ook in de regels. Ook alle voorletters en eerste letter van de achternamen van de commissieleden zijn in hoofdletters schoongeschreven. De randen van de oorkonde zijn verlucht met het wapen van Baarn, met bloemen, gereedschap en met in een tuin werkende figuren.

**Van Hare Hoogheid
Beatrix Wilhelmina
Armgard**

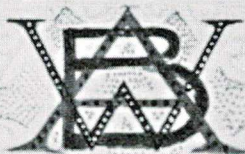
Prinses van Oranje Nassau
Prinses van Lippe Biesterfeld

ter gelegenheid van Hare
geboorte den 31 Januarij 1938
aangeboden door de Gere-
formeerde Kerk van Saarn

Namens haar:

Præses: D^s W. Leinen

Scriba: W. Spromen

En de **H**eerre zal u
geduriglijk leiden.

Jes. 58:11.

Bijzonder is de datering op de prachtig met o.a. een vrouwenportret verluchte, in het Engels gekalligrafeerde spreuk, getiteld 'Our duty'. Rechtsonder schreef Dirk Hornsveld zijn naam, de plaats en de datum: Baarn, 17 maart 1920.

In sierlijke letters schreef hij vele bijbelteksten en spreuken, de randen werden o.a. met bloemen verfraaid. Maar ook schilderde hij de letters W.C. Tensen op de autobussen van de gelijknamige vervoermaatschappij in Soest.

Hij beschilderde souvenirs die op Texel verkocht werden. Vrienden stuurde hij zelfgetekende kerstgroeten; in 1947 kalligrafeerde hij een kerstgroet voor alle militairen in Indië. Het Koninklijk Huis gaf hem meerdere keren opdracht tot het vervaardigen van een oorkonde. In de eerste helft van de vorige eeuw was Dirk Hornsveld een van de weinigen in ons land die het kalligraferen en verluchten zo perfect beheerste.

Bijna zestig jaar lang, van zijn twintigste jaar tot aan zijn overlijden op 21 oktober 1971, deed hij evangeliserend werk. De eerste veertig jaar in zijn vrije tijd, vanaf 1951 als dagtaak voor de Hope Bible Mission Nederland. De laatste jaren van zijn leven bracht hij door in het bejaardentehuis Groot Engendaal in Soest. Dirk Hornsveld was een man met veel talenten, met een groot gevoel voor humor, vriendelijk, welwillend en ruimdenkend. Hij had – zoals hij zelf eens zei – 'van huis uit gevoel voor ellende van andere mensen.'

NOTEN

1 'DRIEHONDERD JAREN HORNSVELD 1690 – 1990' GENEALOGIE EN GESCHIEDENIS VAN DE FAMILIE HORNSVELD, OVER MENSEN VAN TOEN EN MENSEN VAN NU, DOOR D.H. WERNER, ARCHIEF HISTORISCHE KRING BAERNE;

2 'ALTIORA PETO', SPECIALE OPA HORNSVELDKRANT 2002, SAMENGESTELD DOOR FAMILIE VAN DIRK HORNSVELD (PARTICULIERE COLLECTIE);

3 IDEM

Met dank aan mw Desirée Hamer- Hornsveld

OUR DUTY.

Give happiness and to do good there is our only law, our anchor of salvation, our beacon light, our reason for existing. All religions may crumble away: so long as these survive, we have still an ideal, and Life is worth living.

UIT HET SOESTER VERENIGINGSLEVEN. (I)

JEJ Hilhorst

De dorpen Soest en Soesterberg kennen een rijk verenigingsleven. Het Sint Aechten Schutters- of Groot Gaesbeeker Gilde is als zeer oude vereniging bekend. Veel is er over de geschiedenis van het gilde geschreven en binnenkort is een publicatie te verwachten over de Heren van Gaesbeek en Soest. De nu oudst bekende vermelding van het Sint Anna Gilde¹ is van 1522 wanneer het samen met het Sint Antoniusgilde wordt genoemd.

De gilden waren van grote betekenis in het sociale leven. Ook heden ten dage vervult het Groot Gaesbeeker Gilde een belangrijke maatschappelijke functie in de Soester gemeenschap.

In een reeks van artikelen wordt gepoogd een beeld te schetsen van de ontwikkeling van het verenigingsleven in de 19e en 20e eeuw. Een volledig beeld geven is niet mogelijk. Veel materiaal is verloren gegaan. Ook zijn verenigingen in de loop van de jaren opgeheven, gefuseerd of in het niets verdwenen. Maar door de aandacht te vestigen op het verenigingsleven komt er wellicht materiaal uit privé-bezit beschikbaar dat tot nu toe niet bekend is. Natuurlijk, voetbal is een geliefd onderwerp en het noemen van namen als voetbalvereniging Soesterberg (1922), De Ploeg (1926), Soest (1923), E.S.V.A.C (1923), Be Quick, DIOS, vv Hees (1950) en VVZ-'49 geeft al aan dat er in het misschien toch niet zo rustige dorp veel in beweging was.

In een jubileumuitgave² SEC 1923-1978 wordt vermeld dat op woensdag 3 oktober 1923 in de lunchroom "Zonneheuvel" een vergadering werd belegd om "te geraken tot de oprichting van eene Soester Voetbal en Athletiekclub. Wel bestaan in deze gemeente reeds twee voetbalverenigingen, doch beide kwijnen door gebrek aan orde en goede leiding. De voorlopige commissie deelde mede, dat het doel was, alhier op te richten een goed georganiseerde, sterke voetbalclub met beschaafde manieren, waarbij o.a. het vloeken streng geweerd zal worden.". Maar er werd vorige eeuw niet alleen gevoetbald. Korfbal, gymnastiek, zwemmen, schaatsen. Soest kende het allemaal

¹ Een korte geschiedenis van het Sint Anna Gilde is opgenomen in Van Zoys tot Soest 25 jaargang nr 1

² SEC 1923-1978

Soest 1923

Vlnr: Toon Roest, Bas Vermeulen, Willem Heinhuis, Krijn Veenendaal, Breler, Piet Koppen, Willem Veenendaal, Lubbert Bakker, Jo de Rijk, Hannes de Bree, Piet Heinhuis, Gijs Hardeman, Adriaan van Dam, Bart Hilhorst, Willem van de Hoek en trainer Manus van Diermen.

Niet alleen op sportief gebied organiseerde men zich.

De scouting begon in Nederland in 1910. In dat jaar installeert Baden-Powell in Den Haag de eerste Nederlandse verkenners. Hopman Flip Masselman was in het begin van de dertiger jaren in de vorige eeuw lid van de Bisongroep in Zeist, waar hij voortrekker was. Toen zijn ouders in 1935 naar Soest verhuisden, begon hij hier een padvindergroep die de naam Paltz Scouts kreeg. Maar er waren meer organisaties zoals bijvoorbeeld Don Bosco. Hoe is dat in die jaren gegroeid? Er waren de Paltz Scouts en later de Paltz- en Eemgeuzen.

De voorloper van het IVN-Eemland, de Natuurwacht Vereniging Eemland kreeg in Van Zoij's tot Soest reeds ruime aandacht aan de hand van het Notulenboek³. Er zijn meerdere verenigingen die zich met de natuur bezighielden en houden. De imkers bijvoorbeeld. Wat is er van terug te vinden?

³ Van Zoij's tot Soest 20^e jaargang nr 3 – winter 1999 e.v.

Muziek- en zangverenigingen zijn er velen. De Soester muziekvereniging "Patiëntia Vincit Omnia (P.V.O) werd in 1899 opgericht. Een vereniging met een rijk verleden. Dat geldt ook voor het Soester Mannenkoor "Apollo" dat dateert uit 1922. Maar ook Soesterberg kent zijn muziek- en zangverenigingen: muziekvereniging Odeon en het zangkoor St. Carolus Borromeus.

De accordeonvereniging Animato is op 1 april 1955 opgericht en viert dit jaar haar vijftig jarig bestaan. Het is maar een willekeurige greep. Van het rooms-katholiek zangkoor "Sint Cecilia" is een foto uit 1904 beschikbaar, nu meer dan een eeuw terug.

Het rooms-katholiek zangkoor "Sint Cecilia"(1904)⁴

Zittend van links naar rechts: B. van Schalwijk, Hein Ebbenhorst, kapelaan Rademaker, meester H. Th Horvers, en C. Ebbenhorst (vadertje);

In het midden staan: Jan Schalkx, G van de Meij, Chris Uitendaal, Helmus Butzelaar, Johan Schalwijk, J.L Alders (gemeenteontvanger) en meester de Munck;

Op de achterste rij: Evert Bosboom, Gies van Hees, Jan van Schalkwijk, B van Schalkwijk, Leo Dreumer, Jan Mets en Cees Bosboom

⁴ Uit: Kent u ze nog..de Soesternaren door E. Heupers

In de komende periode zal van veel verenigingen de geschiedenis worden vastgelegd. Ook de Oranjeverenigingen komen aan bod evenals KPS dat staat voor de voetbalvereniging Koninklijk Paleis Soestdijk.

De vereniging “Soest Vooruit”, de voorloper van de huidige VVV, is al ontstaan begin vorige eeuw en viert volgend jaar haar eeuwfeest. De toneelverenigingen De Rietpluim en Utile Dulci waren actief betrokken bij de Rechtspraak onder de Lindeboom in het kader van de viering van Soest 975 jaar.

Ooit kenden wij in Soest de Soester Gemeenschap. Het zou een koepel moeten worden voor het verenigingsleven.

Ook de Soester Kunstenaarsvereniging Artishock, die ooit nog eens activiteiten ontplooid in “De Gouden Ploeg” en zich in de zestiger jaren sterk maakte voor een Sociaal Cultureel Centrum in Soest, heeft veel bijgedragen aan het cultureel beleid van de gemeente in die dagen.

Wij beginnen de serie beschrijvingen met P.V.O

SOESTER VERENIGINGEN (deel 1) – MUZIEKVERENIGING PVO

Wim de Kam

De muziekvereniging PVO heeft onlangs de gemeentelijke cultuurprijs 2005 gewonnen.

Mede om die reden willen we de serie over het Soester verenigingsleven in de twintigste eeuw in dit blad openen met deze vereniging die ook na ruim 100 jaar nog zeer vitaal is.

Over hoe oud de vereniging nu precies is lijken de meningen uiteen te lopen, ook binnen PVO.

In het inleidend artikel over het verenigingsleven staat dat PVO is 1899 is opgericht. Op het oude vaandel dat in de vaandelkamer van het Museum Oud Soest is opgesteld prijkt ook het jaartal 1899. In 1999 is ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan een jubileumboek uitgegeven. Het meest voor de hand liggend is dus uit te gaan van het oprichtingsjaar 1899.

Bij raadpleging van het jubileumboek komt men echter ook nogal wat gegevens tegen die er op duiden dat als oprichtingsjaar wordt aangehouden 1898. Zo wordt in 1923 het 25-jarig bestaan van de fanfare gevierd. En bij het jaar 1928 staat vermeld: “het 30-jarig bestaan werd niet feestelijk gevierd omdat er te weinig animo voor was”. In 1939 en 1949 blijkt men bij de viering van 40 resp.50 jarig bestaan uit te gaan van het oprichtingsjaar 1899, maar in 1953 wordt het 55-jarig bestaan gevierd. De zigzag koers wordt nog even voortgezet want in 1959 is de viering van het zestig jaar bestaan, maar in 1968 de viering van het 70 jarig bestaan.

In 1973 en 1983 is er aandacht voor de 75-jarige en 85 jarige PVO en in 1989 voor het 90-jarig bestaan.

Het draait allemaal om de datum van 5 januari. Dat wil zeggen: 5 januari 1898 of 5 januari 1899.

Toen kwamen in de Koopmansbeurs (het latere – inmiddels verdwenen – hotel Eemland) initiatiefnemers tot oprichting van een fanfare bij elkaar, zoals o.a. de smid Valkenet, de heer Schalcks (eigenaar van de Koopmansbeurs) en de heer Uitendaal. Ook een aantal van de toenmalige notabelen zoals burgemeester Loten van Doelen Grothe en notaris Prillewitz waren bij de bijeenkomst aanwezig. Het bezoek van een aantal notabelen aan Amsterdam er gelegenheid van de inhuldiging van koningin Wilhelmina had hen tot de overtuiging gebracht: in Soest moet een muziekvereniging komen. Het was getuige ook de volgende woorden van burgemeester Grothe een duidelijke poging van de gegoede burgerij om te komen tot zedelijke verheffing van de arbeidersjeugd: *“De jongelui vragen om bezigheid en de lange saaie winteravonden kunnen beter besteed worden met muziekstudie dan met kaarten of kienen of het doorvertellen van lange ongeloofwaardige stropersverhalen rond de plattebuiskachel”*.

De naam van de muziekvereniging “Patiënta Vincit Omnia” (Geduld overwint alles) is bedacht door de heer C.F. van Eijndthoven. De heer van Eijndthoven was als onderwijzer verbonden aan de Kerkebuurtschool en werd de eerste dirigent-voorzitter van de vereniging. In één van de lokalen van de school werd les gegeven. In de zomer van 1899 werd de eerste opvoering in de buitenlucht gegeven. In september werden de statuten van de vereniging koninklijk goedgekeurd. In 1903 werd door de burgerij het eerste vaandel aangeboden.

In 1907 ontstond een conflict binnen de nog jonge vereniging. Er waren bezwaren tegen de te dominante positie van de heer van Eijndthoven. Een gevolg was dat de heer van Eijndthoven zich terugtrok uit de vereniging.

Daardoor moest ook worden omgezien naar een nieuw repetitielokaal. De schilder-dichter Jac. Van Looij, die in 1907 Soest heeft verlaten, bood zijn atelier te huur aan voor f. 0,25 per week. Dat werd te duur geacht. Na enige omzwerving werd uiteindelijk ruimte gevonden in een schuur aan de Talmalaan. Tot nieuwe dirigent werd in 1907 benoemd de heer Kok die dat tot 1937 is gebleven met een onderbreking van een half jaar in 1931.

De geboorte van prinses Juliana op 30 april 1909 en de spontane feesten die daar opvolgden brachten nog wat commotie binnen de vereniging te weeg omdat enkele werkende leden zich misdroegen tijdens de optocht en daarvoor ter verantwoording werden geroepen.

In bestuurlijk opzicht namen in 1909 de notabelen het heft in handen. Notaris Prillewitz werd voorzitter, later opgevolgd door notaris Dammers. Als secretaris van de vereniging werd benoemd gemeentesecretaris Benschop. Overigens schoot notaris Prillewitz de vereniging uit eigen middelen vaak te hulp. Dat deed hij o.a. ter gelegenheid van de ingebruikneming van een nieuw repetitielokaal aan de Bakkersweg.

Nadat PVO als fanfare al de top (1922) had gehaald werd in 1924 besloten om de fanfare om te zetten in een harmonie. In dat jaar werd een nieuw repetitielokaal aan de Korenweg in gebruik genomen en ging PVO voor het eerst over de grens en wel naar het Zwitserse Lüzern.

In 1929 gaf PVO volop acte de presance tijdens de viering van het 900-jarig bestaan van Soest. In 1930 werd tijdens een concours in Baarn door PVO een eerste prijs met lof behaald.

PVO vroeger

De jaren dertig waren de jaren van de crisis. Niet alleen in de samenleving maar ook in de vereniging brak een crisis uit. Men zou kunnen stellen dat de arbeiders (de werkende leden) in bestuurlijk opzicht zelf het heft in handen namen en de notabelen verwezen naar een adviesraad. De emancipatie van de arbeiders op dat punt was voltooid. Eén van de werkende leden, de heer S.F. Besselen werd voorzitter. Hoewel men leed onder de bezuinigingen van die tijd overleefde men. In 1939 werd onder moeilijke omstandigheden (mobilisatie) het 40-jarig bestaan gevierd. De vrede werd getekend met de heer Van Eijndthoven, mede oprichter en eerste dirigent-voorzitter van de fanfare. Hij werd tot erelid benoemd.

Tijdens de oorlogsjaren draaide PVO op een laag pitje maar op de bevrijdingsdag manifesteerde zij zich volop.

De eerste jaren na de oorlog waren moeilijk en met name de repetitie-discipline liet te wensen over. Met geduld werd ook dit overwonnen. In 1949 werd ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan een concours georganiseerd bij Braamhage. Tevens werd een jubileumconcert gegeven in Hotel Eemland. De heer Van Eeden, notarisklerk en bekende 'gedichten-schrijver' in de Soester Courant overhandigde namens de burgerij een enveloppe met inhoud en het gerestaureerde vaandel en uiteraard vervaardigde hij een lofdicht op PVO in de Soester Courant. Het overhandigde geld is waarschijnlijk gebruikt voor de aanschaf van instrumenten maar wellicht ook gereserveerd voor de aanschaf van uniformen. Het zou echter tot 1954 duren voordat PVO zich in uniform kon presenteren. In 1950 werd uit de vereniging opgericht het bandje "De Knollenplukkers" die bij gelegenheden dans- en ontspanningsmuziek verzorgde. De aanwezigheid van een apart clubje binnen de vereniging gaf wel aanleiding tot enige spanning zoals zich dat ook bij latere zich meer zelfstandige manifesterende onderdelen van PVO wel zou voordoen.

De in 1949 opgerichte drumband leed in de beginfase een enigszins zorgelijk bestaan maar in het al eerder genoemde jubileumboek wordt in 1960 het trommel- en pijperkorps een grote aanwinst voor PVO genoemd.

In 1957 had men in het kader van de sedert 1952 ontstane relatie met het Duitse Soest een bezoek gebracht aan Duitsland.

In 1963 werd een nieuw repetitielokaal aan de Beetzlaan in gebruik genomen. In 1964 kreeg de jeugdopleiding gestalte en in 1966 presenteerde het jeugdorkest zich. Toch ging het in die jaren niet echt goed. In 1966 was het aantal volwassen

leden zodanig teruggelopen dat niet altijd een fatsoenlijk concert meer kon worden gegeven. Er moest soms leentjebuurt worden gespeeld bij het korps in Den Dolder.

Het moet de oude trouwe leden van PVO aan het hart zijn gegaan. En oude trouwe leden kende PVO! Zonder volledig te kunnen en willen zijn zullen er een aantal worden genoemd.

De kroon spande Hannes Staal, de hoefsmid op de hoek van de F.C.Kuijperstraat en Lange Brinkweg. Hij nam in 1974 wegens verhuizing naar Drenthe afscheid van PVO na bijna 66 jaar lid daarvan te zijn geweest. Als 11 jarig jongetje was hij in 1909 lid geworden.

Hannes Staal

Andere leden met een meer dan 50-jarige staat van dienst waren: C.v.d. Broek (in 1954 – 50 jaar lid), Gijs Hornsveld (in 1958 – 50 jaar lid), S.F. Besselsen (van 1904 tot 1961), Ben Lagemaat (1908-1961), Jaap Hornsveld (in 1995 50 jaar lid – zoon van genoemde Gijs Hornsveld), Joop Oversteegen (in 1995 50 jaar lid en pleegzoon van S.F.Besselsen), Ate Hooft (in 1998 50 jaar lid) en Jaarsveld (1932 – 1988, waarbij overigens de actieve bijdrage gedurende een bepaalde periode was onderbroken).

Dat die oudere trouwe leden ook op vitale wijze weer nieuwe impulsen konden bieden werd door laatstgenoemde (Jaarsveld) bewezen toen hij samen met Wim Lagemaat (een zoon van de genoemde Ben Lagemaat) een vijfjarenplan presenteerde tot revitalisatie van PVO. En dat werkte!

Op Koninginnedag 1969 presenteerde PVO zich aan het Soester publiek in een nieuw uniform. Tijdens het defilé op 30 april 1973 trad PVO op in de tuin van paleis Soestdijk (dat was overigens niet voor het eerst).

Ter gelegenheid van het 75 jarig bestaan van de vereniging werd zij Lid van Verdienste van het Koninklijk Huis.

In 1970 was het majorettenkorps opgericht, aanvankelijk in samenwerking met de Soester Turnclub. Vooral mevr.Jaarsma heeft zich daar actief mee bezig gehouden. In 1974 werd PVO uitgebreid met Puppyrettes. Het showelement trad steeds smeer op de voorgrond.

In 1975 werd PVO eigenaar van het voormalige gebouw van Religie en Kunst aan de Rembrandtlaan en in 1976 werd deze oefenruimte in gebruik genomen. Van deze ruimte maakt PVO na de nodige aanpassingen ter voorkoming van geluidhinder nog steeds gebruik.

De met de aankoop en verbouwing in de jaren zeventig gepaard gaande financiële lasten gaven echter voedsel aan de al sluimerende tegenstellingen binnen de vereniging. De conflicten leiden in 1977 tot een uittocht van een aantal leden waaruit later het Soester Muziek Gezelschap is voortgekomen. Een bemiddelingspoging van de toenmalige wethouder Hoekstra mislukte. PVO overleefde de afsplitsing, hoezeer ze die ook betreunde op dat moment, met verve. In 1980 werd de nieuwe showband gepresenteerde met maar liefst 115 leden.

Ter gelegenheid van het negentig jarig bestaan kreeg PVO de gouden penning van de Algemene Nederlandse Unie van Muziekverenigingen. Ook werd voor het eerst een solistenconcours georganiseerd. De Eemlander blaaskapel (bestaande uit uitsluitend PVO'ers) won het Blaaskapelfestival. Aan een feest ter gelegenheid van het 90 jarig bestaan in de sporthal Beukendal verleenden 340 Soester amateur-musici hun medewerking.

Inmiddels was binnen de vereniging ook actief de Big Band Blow.

In 1999 werd op grootse wijze het 100-jarig bestaan gevierd. In het Museum Oud Soest werd o.a. ter gelegenheid daarvan een expositie gehouden

En dan nu in 2005 de toekenning van de cultuurprijs. Dat is niet zo zeer voor de verdiensten in het verleden, maar voor de vitaliteit in het heden die een belofte inhoudt voor de toekomst!.

BIJ DE SAMENSTELLING VAN DIT VERHAAL IS GEBRUIK GEMAAKT VAN DE GEGEVENS VERMELD IN HET JUBILEUMBOEK VAN PVO EN DE SOESTER COURANT DIE BIJ DIVERSE JUBILEA UITGEBREID AANDACHT HEEFT BESTEED AAN PVO. DAARNAAST IS BIJ EEN AANTAL PVO'ERS INFORMATIE INGEWONNEN. DE FOTO'S ZIJN AFKOMSTIG UIT HET JUBILEUMBOEK VAN PVO. OVERIGENS ZIJN OOK OP WWW. VERDWENENSOEST.NL OUDE FOTO'S VAN PVO TE BEWONDEREN. DEZE SITE IS OOK BEREIKBAAR VIA WEBSITE WWW.HVSOEST.NL

OPENBARE VERKOPING 1845

Wim Peters

Jan van den Dijssel en Neeltje de Beer zijn beiden – kinderloos – overleden en de erfgenamen zijn opgeroepen te besluiten tot het houden van een openbare veiling en verkoop van roerende en onroerende goederen.

Op basis van een extract uit het proces-verbaal van veiling en toewijzing d.d. 30 mei 1845 van een stuk grond op de Eng aan Hendricus Butselaar valt het onderstaande te reconstrueren. Het origineel van het extract is in het bezit van de Historische Vereniging.

Hendricus Butselaar koopt in 1845 op een veiling een stuk bouwland op de Eng. Er zijn nogal wat handelingen aan vooraf gegaan en juist daarom is het interessant op basis van het extract een beschouwing te geven. Het document is zo uitvoerig dat er weinig aan speculatie wordt overgelaten. Notaris Pen in Baarn heeft er veel werk van gemaakt.

Enkele dagen voor hun huwelijk (op 8 oktober 1810 te Soest) hebben Jan van den Dijssel en Neeltje Hendrikse de Beer door notaris Zeger de Beer duidelijk laten vastleggen dat *“tot onderstand van dat huwelijk wordt aangebragt door den bruidegom aan contanten een somma van driehonderd Gulden en door de bruid zoo in contanten als in vaste goederen Drie Duizend Vijfhonderd Gulden.”* (akte 1 oktober (wijnmaand) 1810).

Jan van den Dijssel (≈ 1773 † 1844) en zijn vrouw Neeltje († 1842) gingen wonen aan de Brink in het Lang End (thans Korte Brinkweg)⁵ Zij kregen geen kinderen

In diezelfde huwelijkse voorwaarden – het extract van het aankoopbewijs gebruikt dezelfde woorden – wordt bepaald *“dat van deze aan te brengen goederen, alsmede erfenissen en besterfenissen geene gemeenschap zal zijn, doch dat er alleen gemeenschap zal plaats hebben van winst en verlies staande huwelijk te vallen.”*

⁵ Van Zoys tot Soest 19^e jaargang nummer 4, blz 12 e.v.

(Afdruk deel kaart Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels kadaster 1832)

Rechts onder is de kruising huidige Molenstraat met Soester Engweg met de molen getekend. Het verkochte perceel is links boven op de kaart getekend ter hoogte van de huidige Prins Bernhardlaan.

De grens boven is de huidige Steenhoffstraat/Van Weedestraat en de midden op de kaart als "De Hollen Weg" aangeduid is de huidige Dalweg.

Neeltje de Beer was een dochter van Hendrikus Rutgerse de Beer. Uit de nalatenschap van haar vader verkreeg zij onder meer vijf percelen grond in Soest.

Het extract van de akte waarover de Historische Vereniging beschikt, spreekt over *“privé eigendom .. van Neeltje Hendrikse de Beer hebbende deze dezelve voor haar huwelijk in eigendom bezeten ... zoals blijkt uit de scheiding van de nalatenschap van wijlen haren vader Hendricus Rutgerse de Beer den vijftienden Januarij Achttienhonderd zeven voor den bovengenoemde notaris Zeger de Beer en getuigen te Soest gepasseerd...”*

Het in het huwelijk ingebrachte geld en het onroerend goed bleef dus eigendom van de bruid.

Terzijde: Het ouderlijk gezin van Neeltje woonde aan de Melm en de kinderen zullen bij het overlijden van vader Hendricus de Beer zeker niet onbemiddeld zijn achtergelaten.

(Ten bewijze: Haar broer Zeger verkreeg in 1807 de boerenwoning met omliggende percelen aan de Grote Melm (die hij in 1836 verkocht aan zijn zwager⁶) en dat was slechts een deel van de erfenis.)

Neeltje koos op 8 september 1819 voor nog meer duidelijkheid. Waarom zij dat deed staat uiteraard niet in deze akte. Wilde zij haar deel persé in de familie de Beer houden? Dat lijkt het meest waarschijnlijk. We weten dat haar man toen 44 jaar was en zij kan hebben overwogen dat hun huwelijk kinderloos zou blijven. Dat was in die tijd vaak het argument.

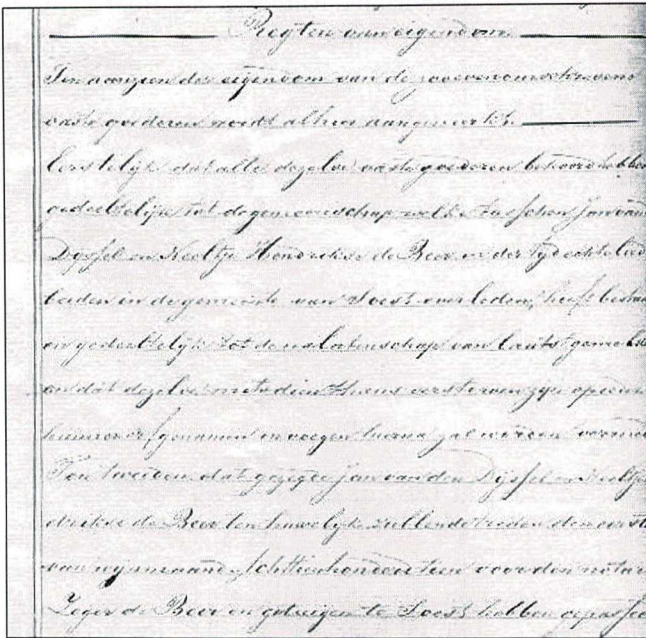
Haar naaste bloedverwanten benoemde zij op die datum tot haar erfgenamen voor dat gedeelte wat als haar privé eigendom werd aangemerkt.

Zij wijst, in het geval zij komt te overlijden, haar broer en drie zusters, respectievelijk de kinderen daarvan aan.

1. haar zuster Jannetje de Beer
2. Pieter Jansen Hilhorst, de zoon van haar zuster Maria Hendrikse de Beer, die getrouwd was met Jan Hilhorst
3. Gerrit, Nelletje en Everdje de Beer, kinderen van haar overleden broer Zeger Hendrikse de Beer (die gehuwd is geweest met Barbara Gerritze Hak)
4. Petronella, Cornelia en Johanna Hendrikse Butselaar, de kinderen van haar overleden zuster Stijntje Hendrikse de Beer, die gehuwd was met Hendrick Butselaar.

Elke bloedverwant zou eenvierde part van haar privé-eigendom verkrijgen.

⁶ Van Zoys tot Soest 20e jaargang nummer 2, blz 15 e.v.

Gedeelte uit het aankoopbewijs

De bruidegom had een veel grotere familie. Hij was een zoon van Dirk (Theodorus Jansz) van den Dijssel en Jannetje Jansen Logt, zoals hiervoor al aangegeven. .

Vóór haar huwelijk met Dirk was Jannetje vanaf 1753 tot 1770 getrouwd geweest met Hendrik Jansz. Staal (≈ Soest 31.12.1728 - † Soest vóór 1770).

Hendrik en Jannetje kregen vier kinderen, halfbroers en –zusters van Jan t.w. :

1. Theodora (≈ Soest 18.5.1754 - † Soest 5.9.1817), die trouwde met Wouter Artsz Hilhorst (≈ Soest 23.1.1746 - † Soest 17.8.1816)

2. Maria (≈ Soest 10.9.1766), die trouwde met Joannes Gerritsz van Dorrestein (≈ Soest 20.5.1755)

3. Joannes (Jan) (≈ Soest 10.1.1755) , die in het huwelijk trad met Rijkje Wouterse van Logtenstijn (≈ Soest 19.10.1758 - † Soest vóór 1847) en

4. Joannes (Hannes) (≈ Soest 13.10.1787), die trouwde met Hanna Janse Sneijder (≈ Soest 9.11.1766).

Neeltje de Beer overlijdt in 1842, haar man Jan van den Dijssel in 1844. Zoals gemeld is het gezin kinderloos gebleven. En er zijn nogal wat belanghebbende familieleden.

Zij besluiten de eigendommen door middel van een veiling te verkopen. Alle comparanten waren hetzij vertegenwoordigd hetzij persoonlijk aanwezig bij de ondertekening van de akte waar tot het veilen werd besloten en later de verkoop van de goederen. Welgeteld zesenvertig personen waarvan elf verklaarden niet te kunnen schrijven. Een forse organisatie voor de notaris, temeer daar niet allen in Soest woonden.

De veiling wordt gehouden op 30 mei 1845 in de herberg “de koophandel” van Antonie Fokken.⁷

(foto-archief gemeente Soest.

Het zal op 30 mei 1845 druk zijn geweest in de herberg en de naaste omgeving)

⁷ Op de plaats van het latere Hotel Eemland aan de Van Weedestraat

De eerste comparanten zijn de al genoemde naaste bloedverwanten van Neeltje t.w.

haar zuster **Jannetje de Beer**, weduwe van **Gijsbert Jansen Kok**, zonder beroep, haar oomzegger **Pieter Jansen Hilhorst**, landbouwer, (zoon van haar overleden zus Maria en Jan Hilhorst, eveneens overleden)

de kinderen van haar overleden broer Zeger t.w.

Gerrit de Beer, boerenknecht,

Nelletje de Beer, huisvrouw van **Jan Fokken**, kleedermaker en

Evertje de Beer, dienstmaagd,

allen woonachtig binnen de gemeente van Soest (aldus het extract)

En tenslotte worden de kinderen van haar zus **Stijntje**, getrouwd met **Hendricus Butselaar** vertegenwoordigd door Cornelis Schnell, notarisklerk: *in qualiteit als gevolmachtigde*

van **Petronella Hendrikse Butselaar**, huisvrouw van **Pieter Zieltjes**, landbouwer,

van **Cornelia Hendrikse Butselaar**, zonder beroep en

van **Johanna Hendrikse Butselaar**, huisvrouw van **Everardus Franciscus Hoebink**, kastelein,

allen wonende op den Berg onder Soest.

(Hendrik Butselaar kocht uiteindelijk een deel van de erfenis en zal daarom een derde de belangen van zijn kinderen hebben willen laten behartigen).

De echtgenoot van Neeltje, Jan van den Dijssel, was de derde zoon uit een gezin van vijf. Niet alleen zijn drie broers (Neeltje zijn zus was op 16-jarige leeftijd – ongehuwd – overleden en Henricus ongeveer 2½ jaar voor Hendrik geboren, heeft maar zeer kort geleefd) c.q. de kinderen ervan, maar ook zijn halfbroers en –zusters of de kinderen daarvan waren verantwoordelijk voor de verdeling van de erfenis en kregen hun deel.

Eerst worden in het extract de kinderen genoemd van zijn in 1844 overleden oudste broer Arie t.w.

Jannetje van den Dijssel, huisvrouw van **Pieter Hilhorst**, landbouwer, wonende tot Hoogland, **Barend van den Dijssel** en

Dirk van den Dijssel, van beroep wagenmakers wonende te Soest,

Noch denzelve **Barend van de Dijssel** in qualiteit als voogd over zijne minderjarige broeders

Helmus, Jan en Anthonie van den Dijssel, tot welken post hij is benoemd en aangesteld bij acte den tweeentwintigsten April Achtthienhonderd vierenveertig voor den ondergeteekenden notaris in tegenwoordigheid van getuigen te Soest gepasseerd, behoorlijk geregistreerd.

Bij familieraadsbesluit van 16 april 1830, dat bij het toenmalig vredegerecht van het kanton Amersfoort was geregistreerd, was **Anthonie Wilhelmusse van Logtestein**, landbouwer, wonende te Soest als toeziende voogd over de genoemde minderjarige Helmus, Jan en Anthonie van den Dijssel aangesteld. (Hun zus Antje geboren in Soest op 1 juni 1829 heeft maar enkele maanden geleefd en stierf op 10 september van datzelfde jaar)

En tenslotte de jongste broer van Jan:

Hendrik van den Dijssel, landbouwer wonende te Soest. (≈ Soest 7.9.1777 - † Soest 22.1.1864 wonende Lang End thans Burgemeester Grothestraat). Hendrik was getrouwd met Jannetje Gijsbertse Schouten. Zij kregen 10 kinderen, waarvan er ten tijde van deze transactie nog vijf in leven waren.

Eerder werd vermeld dat Jan van de Dijssel ook twee halfbroers en twee halfzusters had.

Hun kleinkinderen, kinderen van Johannes Hendriksz Staal en Hanna Janse Snijder t.w.:

Hannes Staal, landbouwer wonende in Zandvoort onder Baarn

Wouter Staal, wagenmaker, wonende te Soest

Nelletje Staal, huisvrouw van **Aard Butselaar**, van beroep koopman, wonende te Soest

Maria Staal, huisvrouw van **Hendrik Beukenboom**, landbouwer, wonende te Zandvoort onder Baarn

Cornelis Staal, landbouwer, mede wonende in Zandvoort onder Baarn

Rijkje Staal en **Trijntje Staal**, beiden zonder beroep insgelijks wonende in Zandvoort onder Baarn

Peter van den Bremer, landbouwer wonende te Soest in qualiteit als voogd over de minderjarigen **Johannes, Jannetje en Antje Staal** door wijlen **Hendrik Staal** bij mede wijle zijne echtgenote **Antje van den Bremer** in huwelijk verwekt, tot welken post hij is benoemd en aangesteld bij acte den vijftwintigsten Juli achttienhonderd Vijfenveertig voor den te Baarn geresideerd hebbende notaris **Frans Pen** in tegenwoordigheid van getuigen te Baarn gepasseerd, behoorlijk geregistreerd

Jan Hilhorst, landbouwer wonende te Soest in qualiteit als vader en van regtswege voogd over zijne minderjarige kinderen door hem bij wijle zijne echtgenote **Jannetje Staal** in huwelijk verwekt genaamd **Dirkje, Rijkje, Antje, Maria, Wouter, Hannes en Hendrik Hilhorst**.

De kinderen van Maria Staal, gehuwd met Gerrit Van Oostrom t.w.

Willem van Oostrom, landbouwer, wonende te Soest

Hannis van Oostrom, landbouwer, wonende te Eemnes

Wouter van Oostrom, boerenknecht, wonende te Soest

Rijkje van Oostrom, huisvrouw van **Gijsbers Hilhorst**, arbeider

Rutger van Oostrom, boerenknecht, wonende te Soest

Geertruij van Oostrom, huisvrouw van **Everd Grift**, arbeider,

En opnieuw **Willem van Oostrom** in qualiteit als voogd over zijne nog minderjarige zuster en broeders **Stijntje, Jan en Gerrit van Oostrom**, tot welke post hij is benoemd en aangesteld bij acte den dertiende October achttienhonderd eenenveertig door deze ondergeteekenden notaris in tegenwoordigheid van getuigen te Soest gepasseerd behoorlijk geregistreerd

En de kinderen van Hannes Staal, getrouwd met Rijkje Wouterse van Logtenstijn.

Hendrik Staal, hoefsmid, wonende te Soest

Jan Staal, hoefsmid wonende te Maartensdijk

Arie Staal, hoefsmid, wonende te Achterveld

Johannes Staal, landbouwer, wonende te Soest

Dirk Staal, Gijs Staal en Cornelis Staal allen van beroep hoefsmeden, mede wonende te Soest

Wouter Staal, van beroep schilder, mede wonende te Soest

Maria Staal, huisvrouw van **Jan Petersen Broek**, van beroep landbouwer ook te Soest woonachtig,

Jannetje Staal huisvrouw van **Lammert Vos**, arbeider, insgelijks wonende te Soest.

De kinderen van de halfzuster van Jan, Maria (≈ Soest 10.9.1755). Zij was getrouwd met Johannes Dorrestein. Beiden waren overleden. De akte vermeldt de volgende namen:

Jannetje van Dorrestein, huisvrouw van **Hannis Rademaker**, landbouwer te Soest,

*Nog denzelve **Hannis Rademaker** in qualiteit als gevolmachtigde van zijnen behuwd broeder **Gerrit van Dorrestein**, zonder beroep, domicilie hebbende te Soest, doch zich thans bevindende in de Colonie Veenhuizen krachtens onderhandsche procuratie door denzelven den achtsten April laatstleden te Veenhuizen, gemeente Norg onderteekend en welke procuratie na alvorens door den geconstitueerde in tegenwoordigheid van den ondergetekenden notaris en de na te noemen getuigen voor echt erkend te zijn en ten blijke daarvan door denzelven notaris en de getuigen onderteekend is, terwijl de gemachtigde verklaarde niet te kunnen schrijven, noch zijnen naam teekenen of schrijven als hebbende zulks nimmer geleerd, aan de tegenwoordige minute is vastgehegd om gelijktijdig met dezelve te worden geregistreerd.*

In de criminele sententies van het Hof van Utrecht 1630-1811 komt onder nr 2921 d.d. 17.12.1803 (herziening van een veroordeling) Jan Dorresteyn, 19 à 20 jaar, geb. Soestdijk, delict 2: diefstal; vonnissen 1, 2, 3, 6 en 12 (resp. 1: geseling; 2: brandmerking 3: proceskosten ook de kosten van het geding; 6: verbanning uit Utrecht, Holland, Zeeland (en West Friesland) en 12: tuchthuis – ook werkhuis).

Zijn slachtoffers woonden niet in Soest. Het waren: Willem Hendriksen uit Leusden, Bert Jacob Bakker uit Westbroek, Gerrit Beuwkens uit Blauwkapel, Jan Wiggerse Leijen uit Loosdrecht, Jacobus Spelt uit Blauwkapel en Jan Lagemaat uit Maarsbergen.⁸

Op acht april 1845 was hij nog altijd verbannen uit Utrecht! Hij was intussen 62 jaar en kon niet aanwezig zijn. Zijn zwager Hannis Rademaker vertegenwoordigde hem.

⁸ informatie Joke van Kleinwee-van den Dijssel

Jan Hilhorst, hierboven genoemd voor zich zelve

En eindelijk Antje Hilhorst, huisvrouw van Cornelis van Oostrom, arbeider, wonende te Soest

Alle genoemde personen zijn notabene bij de notaris bekend!

De akte gaat verder met hebben uitgesproken in het bijzijn van getuigen de omschreven vaste goederen in het openbaar te veilen en aan de hoogstbiedende of de hoogstmijnende te verkopen. Door aanplakking van gedrukte biljetten was daarvan in Soest aankondiging gedaan. Tevens had de notaris een beschrijving gemaakt van de ligging van de percelen, een opgave van de rechten van eigendom en van alle condities, lasten en bepalingen.

Waar het extract, zoals dat zich bevindt in handen van de HVS uitgaat van de aankoop van een perceel grond op de Eng, bepaal ik me tot dit deel van de openbare veiling.

Het betreft ongeveer 41 roeden, 85 ellen bouwland (ongeveer de helft van het perceel sectie H nummer 299) belendend aan een perceel van de weduwe en de erven van Wouter Logtestein.

Volgens de akte werden de percelen afzonderlijk ingezet. Dit perceel voor vijf gulden!

Jan Hilhorst biedt als eerste 655 gulden. In slag verhoogd door Hendrikus Butselaar met 210 gulden. Hij kocht uiteindelijk dit stuk bouwland voor f 865,-

Met de notaris en de getuigen mee waren bij deze transactie 72 mensen betrokken. Op die bewuste veilingdag waren 49 belanghebbenden aanwezig in herberg De Koophandel. De koper – Hendrik Butselaar – en nog 11 anderen verklaarden niet te kunnen schrijven noch hun naam te kennen tekenen of schrijven omdat zij dat nooit geleerd hadden. De overigen 37 plaatsten wel een handtekening.

Ongetwijfeld zal die dag “het gesprek van de dag” in Soest geweest zijn.

De leden van de Historische Vereniging Soest werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen. Voor nadere informatie kunt u met de contactpersonen overleggen, te weten:

Werkgroep:

Archeologie	: de heer J. van der Putten,	06 27040904
Genealogie	: de heer W. Routers, routers@wanadoo.nl	035-6010169
Mondelinge geschiedenis	: de heer W.P. de Kam, wim.de.kam@wolmail.nl	035-5880048
Contact Gemeentelijke Monumentencommissie	: de heer H. Gerth,	035-6016635
Contact Museum Oud Soest	: de heer A.J. van den Dijssel,	035-6027238

De contributie per jaar € 20,- voor leden in Nederland
€ 25,- voor leden in het buitenland
€ 35,- voor het bedrijfsleven

Betaling is mogelijk : - op de bankrekening van de Vereniging bij
de Rabobank te Soest, rek.nr. 3599.02.235

Losse nummers : Verkrijgbaar bij de secretaris.

Leden	€ 2,50
Niet-leden	€ 5,00

INHOUDSOPGAVE VOORJAARNUMMER 2005

	Blz.
Monument bij het verzetplein	1
Brieven van Jantje Mulders (1922-1925)	3
Dirk Hornsveld, schilder, fotograaf, maar vooral siertekenaar	13
Uit het Soester verenigingsleven	22
Soester verenigingen – 1 – Muziekvereniging PVO	25
Openbare verkoping 1845	31

